

Program wymiany regionów węglowych UE

Wymiana międzyŁużycami (DE) a Zgorzelcem (PL)

exchangeEU

Wizyta studyjna na Łużycach w Niemczech

Delegacje z Łużyc (Niemcy) i Zgorzelca (ZKlaster, Polska) spotkały się, aby podzielić się najlepszymi praktykami oraz opracować nowe pomysły i konkretne projekty, jak przezwyciężyć dominujące wyzwania na ścieżce sprawiedliwej transformacji, w szczególności dotyczące braku **zrównoważonej infrastruktury dla energii odnawialnej i rekultywacji zamkniętych kopalń węgla**. Przedstawiciele Zklastra dzielili się swoimi doświadczeniami w budowaniu wspólnot energetycznych, aby zapewnić obywatelom Polski czystą i bezpieczną energię. Bazując na polskich doświadczeniach, uczestnicy przeprowadzili burzę mózgów na temat konkretnych pomysłów na zrównoważone projekty infrastrukturalne, które można wspólnie realizować. Na przykład jednym z pomysłów na projekt jest utworzenie wspólnot energetycznych w Weißwasser (Niemcy), na wzór Polski. Podczas wizyty studyjnej w [Centrum Komunikacji i Ochrony Przyrody Weißwasser „Turm am schweren Berg”](#), prowadzonej przez specjalistę ds. rekultywacji z regionalnego przedsiębiorstwa górniczego LEAG, uczestnicy otrzymali wgląd w trwające prace związane z rekultywacją terenów naturalnych. Jednym z przykładów jest przekształcenie części dawnych terenów górniczych w ogród krajobrazowy, z wykorzystaniem głazów narzutowych i szerokiej gamy roślinności kwitnącej. Dzięki warsztatom z udziałem dodatkowych podmiotów regionalnych, takich jak przedstawiciele Ministerstwa Stanu Saksonii i Niemieckiej Unii Ochrony Przyrody i Różnorodności Biologicznej (NABU), umożliwiono dalsze dyskusje na temat początkowo opracowanych pomysłów projektowych z większym gronem odbiorców i uwzględnienie ich perspektyw. Ta wymiana doświadczeń stworzyła podstawy dla owocnej współpracy w przyszłości. Zważywszy na sąsiedztwo Łużyc i Zklastera, ta wymiana została podjęta w celu opracowania konkretnych pomysłów na projekty, które będą realizowane w najbliższej przyszłości, a także w celu zwiększenia współpracy międzyregionowej.

ŁUŻYCE, NIEMCY

Role	Region goszczący	Mentor w poszczególnych obszarach specjalizacji
-------------	------------------	---

Zaangażowani główni aktorzy	UNU Flores, miasto Weißwasser, miasto Boxberg	
------------------------------------	---	--

Dziedzina specjalizacji	Rekultywacja i rewitalizacja terenów górniczych, perspektywa regionalna i społeczna	
--------------------------------	---	--

ZGORZELEC, POLSKA

Role	Region odwiedzający	Mentor w poszczególnych obszarach specjalizacji
-------------	---------------------	---

Zaangażowani główni aktorzy	ZKlaster Stowarzyszenie Rozwoju Energetyki i Innowacji	
------------------------------------	--	--

Dziedzina specjalizacji	Infrastruktura OZE, wspólnoty energetyczne	
--------------------------------	--	--

Uczestnicy wizyty w zrehabilitowanym Boulders Park w Nochten z elektrownią węglową Boxberg w tle. Fotograf: Maksymilian Zoll

Profile regionów

W kierunku sprawiedliwej transformacji od węgla

Ta wymiana połączyła dwa regiony Europy Środkowej - region Łużyce, dość zaawansowany w procesie transformacji w kierunku sprawiedliwej i niskoemisyjnej przyszłości i region Zgorzelec, który znajduje się na początku tego procesu. Łużyce planują zakończenie wydobycia węgla do końca 2038 roku, zgodnie z niemieckim planem odejścia od węgla. Natomiast kopalnia Turów, znajdująca się w Zgorzelcu, ma planowaną datę zakończenia wydobycia węgla w 2044 roku.

ŁUŻYCE, NIEMCY

Status odchodzenia od węgla

W TRAKCIE

1,14

mld. EUR rocznych
przychodów w 2021 r²

8300

zatrudnionych górników

4

wydobywające
kopalnie węgla

3

Działają 3
elektrownie
węglowe

45

TWh energii dostar-
czonej w 2021 roku¹

Planowane
zamknięcie kopalni

2038³

Status Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej

Łużyce to transgraniczny region energetyczny i przemysłowy, będący jednym z trzech głównych obszarów w Niemczech, które najbardziej odczuwają stopniowe wycofywanie się z węgla. Sektory przemysłu i usług są najbardziej dotknięte przez proces odchodzenia od węgla. Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Łużyc (TJTP) skupia się na budowaniu przyszłościowego regionu energetycznego, odtwarzaniu krajobrazu, zapewnianiu wsparcia dla wysoko wykwalifikowanych pracowników oraz wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw oraz start-upów.

¹ Terytorialny Plan Przejściowy dla Łużyckiego Regionu Węgla Brunatnego (Brandenburgia), 2021-2027.

² LEAG.

³ Die Welt (2023): <https://www.welt.de/politik/deutschland/article244357255/Gruene-wollen-Kohleausstieg-in-Ostdeutschland-auf-2030-vorziehen.html>, 18.03.2023.

ZGORZELEC/TURÓW, POLSKA

Status odchodzenia od węgla

W TRAKCIE

3500

zatrudnionych górników

1

kopalnia
węgla ka-
miennego⁴

1

Działa
elektrownia
węglowa

80%

udział w energetyce
węglowej⁵

Planowane
zamknięcie kopalni

po
2044

Status Sprawiedliwej Transformacji Energetycznej

Proces sprawiedliwej transformacji w Polsce cechuje się zróżnicowaniem między regionami oraz specyficznymi czynnikami lokalnymi i regionalnymi. Obecnie Turów, mający za cel zakończenie działalności kopalni w 2044 roku, nie otrzymuje finansowania ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Stopniowe wycofywanie elektrociepłowni w Turowie mogłoby przynieść znaczne oszczędności emisji. Szacuje się, że redukcja emisji CO² z produkcji energii elektrycznej w regionie mogłaby wynieść niemal 50 %.

⁴ Bank Światowy (2022): W kierunku sprawiedliwej transformacji węglowej: wyzwania rynku pracy i perspektywy mieszkańców Dolnego Śląska, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099342009292215657/pdf/IDU06d8ba676012610488b0abec04de39cf939a4.pdf>.

⁵ Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji 2021-2030 - Powiat Zgorzelecki, https://umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/FST/TPST_Powiat_Zgorzelecki_2.0.pdf.

Wspólne wyzwania

Oba regiony stoją przed wspólnymi wyzwaniami:

➤ Aby stworzyć efektywne strategie dywersyfikacji źródeł energii w regionach, konieczne jest zwiększenie akceptacji społecznej dla energii odnawialnej. W obu regionach istnieje silne związanie mentalności społeczeństwa z węglem, co prowadzi do sceptycyzmu wobec energii odnawialnej. Dlatego istotne jest podejmowanie skutecznych działań w zakresie edukacji i podnoszenia świadomości społecznej na ten temat;

➤ Do wykorzystania energii odnawialnej konieczne jest posiadanie wolnych terenów pod budowę odpowiednich infrastruktur. Opuszczone obszary górnicze stanowią znaczący potencjał pod tym względem. Niestety, wiele planów rekultywacji nie uwzględnia możliwości ponownego wykorzystania tych terenów do rozmieszczenia energii odnawialnej;

➤ W obu regionach występuje wysokie bezrobocie i migracja, zwłaszcza wśród młodzieży, ze względu na zamknięcie kopalń, ograniczone możliwości przekwalifikowania młodych ludzi oraz niewielkie perspektywy na nowe miejsca pracy. To prowadzi do sytuacji, w której oba regiony borykają się z problemem bezrobocia oraz utraty młodych, wykwalifikowanych pracowników.⁶

⁶ W konsekwencji liczba mieszkańców miasta Weißwasser spadła z około 40 tys. w 1990 r. do 15 tys. w 2023 r. Podobnie w Zgorzelcu na spadek składa się 6000 mieszkańców w latach 2004-2019.

Główne tematy wymiany

Uczestnicy wymiany zidentyfikowali zrównoważoną infrastrukturę energetyczną oraz rekultywację terenów pokopalnianych jako dwa główne tematy wymiany.

Zrównoważona infrastruktura

Wdrożenie infrastruktury dla energii ze źródeł odnawialnych w celu zapewnienia przystępnych cenowo i czystych dostaw energii jest głównym wyzwaniem w procesie sprawiedliwej transformacji w obu regionach. Podczas wymiany uczestnicy zastanawiali się nad możliwościami wspólnych projektów: Delegacja ze Zgorzelca zaofiarowała wsparcie miasta Weißwasser w tworzeniu projektów małych wspólnot energetycznych, które gwarantowałyby korzyści społeczne dla lokalnych mieszkańców. Pierwszym krokiem wdrożeniowym będzie zorganizowanie spotkania pomiędzy ZKlaster, gminą Weißwasser, UNU Flores i zainteresowanymi obywatelami w celu sprecyzowania idei projektu.

Rekultywacja terenów i infrastruktury pokopalnianych

Obecnie tereny poeksploatacyjne są w przeważającej mierze wykorzystywane do tworzenia obszarów ochrony przyrody lub przekształcane na potrzeby ćwiczeń wojskowych. Podczas wymiany zaproponowano alternatywne zastosowania, takie jak budowanie szlaków pieszych i przygodowych łączących oba regiony, przy jednoczesnym wyświetlaniu historii górnictwa regionu na tablicach wzdłuż szlaków.

Rekomendacje

- + Zalecenie budowania i wspierania współpracy transregionalnej na rzecz dzielenia się wiedzą i wzajemnego uczenia się;
- + Rekomendacja opracowywania wspólnych i transgranicznych projektów infrastrukturalnych, aby ułatwić wprowadzanie energii odnawialnej na terenach byłych kopalń. Zalecenie

wspierania zaangażowania interesariuszy na wysokim szczeblu, np.;

- + Poprzez organizowanie spotkań i dialogów z decydentami miejskimi w celu uzgodnienia wspólnych projektów i podejść oraz promowanie udziału społeczeństwa.

“Cieszę się, że mogliśmy się spotkać i zacząć generować impulsy do bliższej współpracy w przyszłości.”

Franziska Stoelzel,
UNU Flores, Łużyce

“exchangeEU umożliwił wymianę wiedzy i networking między regionami w procesie transformacji energetycznej. Głównym wnioskiem jest konkretny pomysł na projekt, który planujemy wdrożyć w najbliższej przyszłości.”

Agnieszka Spirydowicz,
Zklaster, Zgorzelec

Kluczowe wnioski

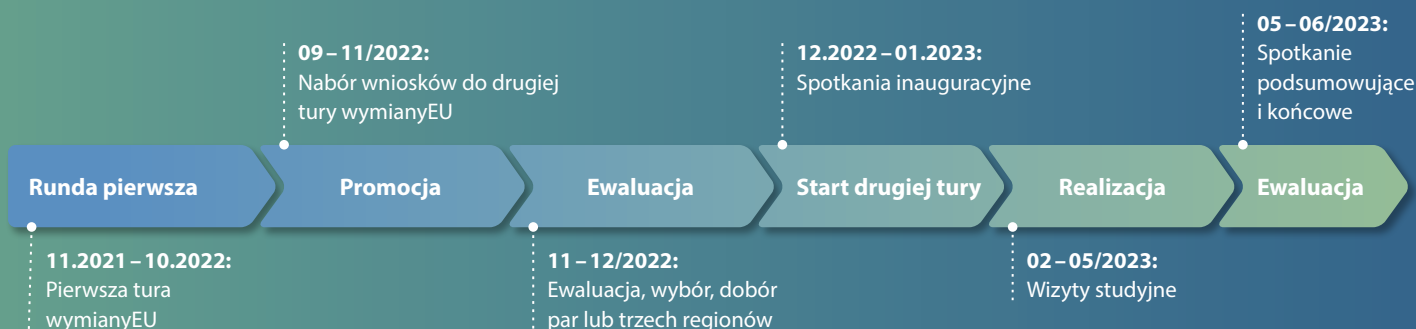
- ✓ Aby skuteczniej stawić czoła wspólnym wyzwaniom, potrzebna jest współpraca transgraniczna, zwłaszcza poprzez realizację wspólnych projektów;
- ✓ Weißwasser korzysta z polskich doświadczeń w budowaniu wspólnot energetycznych;

- ✓ Włączenie lokalnych władz i społeczności w proces przemian i podejmowania decyzji jest konieczne, aby od samego początku zaspokajać interesy i potrzeby ludzi. Istnieje potrzeba zaangażowania ludzi, którzy dzielą zrównoważoną wizję przyszłości i łączą ich z interesariuszami o podobnych poglądach.

Rozwój programu

exchangeEU składa się z dwóch rund wymiany, trwających od listopada 2021 do czerwca 2023. Pierwsza tura trwała od listopada 2021 do października 2022, druga rozpoczęła się w listopadzie 2022. W każdej rundzie regiony kandydujące są odpowiednio dobierane w pary zgodnie z ich trajektoriami sprawiedliwej transfor-

macji i wycofywania węgla. Następnie dopasowane regiony ściśle współpracują przy opracowywaniu wizyty studyjnej w jednym z regionów w oparciu o ich własne potrzeby i zainteresowania tematyczne. Wyznaczeni facylitatorzy wymiany wspierają ich przez cały proces.

O programie exchangeEU

exchangeEU to program wymiany dla regionów węgla, węgla brunatnego, torfu i łupków naftowych (węgiel+) w Unii Europejskiej (UE) w okresie przejściowym. Program jest częścią inicjatywy Coal Regions in Transition (CRiT) i jest realizowany przez Komisję Europejską.

Uznając potrzebę przyspieszenia sprawiedliwej i niskoemisyjnej transformacji energetycznej w Europie, exchangeEU ułatwia współpracę i partnerskie uczenie się między regionami węgla+ w UE, aby wspierać wdrażanie strategii sprawiedliwej transformacji energetycznej. Głównym celem jest wspieranie regionów UE wykorzystujących węgiel+ w dekarbonizacji ich systemów energetycznych przy jednoczesnej ochronie pracowników i społeczności poprzez dywersyfikację gospodarczą i innowacje technologiczne. Podczas programu regiony uczestniczące dzielą się doświadczeniami i współpracują nad przezwyciężeniem bieżących wyzwań, przed którymi stoją w procesach sprawiedliwej transformacji. Jako taka, exchangeEU otwiera drogę do budowania szerokiej sieci praktyków.

Wyniki drugiej rundy aplikacyjnej

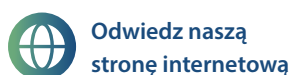
W sumie do udziału wybrano **17 regionów węgla+** w okresie transformacji

Proces dopasowywania zaowocował **9 wymianami**, w tym 5 parami regionów i 4 trójkątami regionów

Uczestniczące regiony reprezentują łącznie **11 państw członkowskich UE**: Bułgarię, Republikę Czeską, Chorwację, Estonię, Niemcy, Grecję, Węgry, Polskę, Słowację, Słowenię i Hiszpanię

Odwiedź naszą stronę internetową

Odwiedź stronę internetową Platformy Sprawiedliwej Transformacji

Zapisz się do naszego newslettera

Odwiedź nasze kanały w mediach społecznościowych

exchangeEU jest częścią [Inicjatywy dla Regionów Węglowych w Transformacji /CRiT](#)